

a tehetségek megnyilatkozása, a műkedvelő együttesek iparkodásának szemléltetése végett több helyi találkozót, seregszemléket, ünnepi napokat szerveznek.

Kultúránk alapja, hordozója, ápolója és megőrzője az anyanyelv. Az Intézkedési Program messzemenően számol ezzel a ténnyel: „Fokozott figyelmet fordítunk a román nyelv és az anyanyelv korrektt elsajátítására az együttélő nemzetiségekhez tartozó tanulók körében, hogy ezúton is neveljük őket az egység, és a testvériség, a közös haza — a szocialista Románia — iránti szeretet szellemében.“ Az anyanyelv ápolására irányuló törekvés minden téren megnyilvánul, a színjátszás tekintetében éppen úgy, mint az énekkarok tevékenységének serkentésében. Minden városban és faluban, üzemben és intézménynél az irodalmi körök megszervezésekor, a könyvtárak állományának kiegészítésekor erre gondolni illik, erre a lehetőségre nekünk, magyar dolgozóknak építenünk lehet, s készülni tanácsos, hogy akár dalosversenyről, akár táncfesztiválról, évfordulók megünnepléséről avagy hangversenysorozatról legyen szó, a román és más népek kultúrájának gyümölcsei mellett mi bemutathassuk a saját népművészetünk, zenekincsünk, irodalmunk alkotásait. És legyen feladat akár a sajtótermékekre való előfizetés, múzeumok anyagának összeállítás, műkedvelő együttesek létrehozása, gondolkjunk mindig arra, hogy anyanyelvű kultúránknak megfelelő hely jusson, kellő módon mutassuk be, s ezúton is szolgáljuk a szocialista emberformálást, a magasfokú öntudatébresztést nemes ügyét.

Átfogó, gazdag program megvalósítása áll előttünk. S épp ez a mindenre kiterjedő átfogó jelleg, a következetesség és állandóság igénylése a biztosíték — többek között — arra, hogy az irányelvek, elgondolások testet is öltenek.

KORUNK

Társadalomtudományok főiskolai oktatása

Mint ismeretes, október elején tartották meg a társadalomtudományok és a politikai oktatás terén dolgozó káderek tanácskozását; ez alkalommal pártunk főtitkára alapvető jellegű beszédet mondott. Nem sokkal azelőtt, a tanév kezdetén jelent meg az egész népnevelés — beleértve a közoktatást is — további javítását célzó átfogó Intézkedési Program. Mind a beszéd, mind a program s az említett tanácskozás munkálatai hangoztatták a társadalomtudományok oktatásának, az ezirányú kutatásnak a jelentőségét, messze kiható, tudatalakító fontosságát; e fölismerés jegyében közöljük az alábbi elemző tanulmányt.

A politikai nevelés és a szocialista kultúra kongresszusán tartott beszédében Nicolae Ceaușescu elvtárs hangoztatta, hogy pártunk egész tevékenységében a társadalmi élet két alapvető ága, egyfelől a termelőerők fejlődésének, a társadalom műszaki-anyagi alapjának, másfelől pedig a dolgozók tudatosságának dialektikus materialista kölcsönhatását tekinti vezérfonálnak. Pártunk főtitkára rámutatott arra, hogy a dolgozók politikai és művelődési színvonalának emelkedése mozgósító erőként hat a termelőerőkre, s az öntudat ily módon anyagi erőként lép föl a társadalom forradalmi átalakításában, az emberiség általános haladásában.

E fölfogás szerint a köznevelésnek és a társadalomtudományi kutatásnak megkülönböztetett jelentősége van.

Harminc éve, amióta a felsőoktatásban a társadalomtudományokat tanítják, állandóan javult a diszciplínák fölépítése és előadási módja.

Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a dogmatizmus, amely egy időben ideológiai tevékenységünk bizonyos területein megnyilvánult, érezttette hatását a társadalomtudományok főiskolai oktatásában is. „Az ideológiai és politikai munkában — hangoztatta pártunk főtitkára a társadalomtudományok és a politikai oktatás tanácskozásán mondott beszédében — az utóbbi évek során is számos hiányosság és fogyatékoság mutatkozott. Még sok a formalizmus a pártoktatás megszervezésében, a társadalomtudományok oktatásában, és azoknak a Románia gazdasági-társadalmi realitásaihoz történő kapcsolásában.“ A dogmatizmus, talmudizmus, a skolasztika, a sematizmus, a gondolkodásbeli merevség valóban sok rosszat tett,

fékezze a társadalomtudományok fejlődését. Nem vették figyelembe, hogy a marxizmus, a marxista gondolkodás nem tekinthető egyszer s mindenkorra megállapodottnak, befejezettnek, hanem állandóan fejlődő, alakuló, gazdagodó elmélet. E negatív jelenség okai: a történelmi valóság nemismerete vagy hiányos ismerete; gépies ismétlése olyan tételeknek, amelyek hazánk új történelmi helyzetében és általában a jelenkorban érvényüket veszítették; az új társadalmi jelenségek és folyamatok megközelítésében mutatkozó bátortalanság (ez főleg a tudományos-műszaki forradalom nagyarányú kihatásaira vonatkozik); más országok gyakorlati módszereinek, eljárásainak kritikátlan átvétele és alkalmazása; a mi történelmünk, szocialista építésünk, tapasztalataink tanulmányozásának elhanyagolása.

Az utóbbi tíz évben sokat tettünk, hogy fölszámoljuk ezeket a torzulásokat és egyéb hiányokat, amelyek kétségtelenül még hatnak — noha más formában és különböző erősséggel. Ha nem is dogmatikus szellemben, hanem bizonyos mérvségben nyilvánulnak meg, azt mondanám tétovázásban, amely bizonyos esetekben gátol bennünket abban, hogy határozottan térjünk át mindarra, ami valamennyi szempontból új. Számottevő haladást értünk el a társadalomtudományi, főiskolai oktatásban részt vevő tanerők fölkészítésében, e tudományágak oktatásában, hatékonyságuk fokozásában, melynek célja a hallgatók ismereteinek és öntudatának növelése.

Gondolom, pozitívként értékelendő, hogy az évek során az egyes katedrák említésre méltó következetességgel adtak ki (sokszorosított vagy nyomtatott) jegyzeteket, tankönyveket a politikai gazdaságtan, bölcsélet, tudományos szocializmus és más ágakatok tanulmányozói számára. Ezek közül egyeseket nemcsak a diákok, akikhez közvetlenül szóltak, de a nagyközönség is szívesen fogadott. Csakis ezzel magyarázható, hogy a bukaresti Műegyetem illetékes katedráján kidolgozott *Curs de socialism științific* két utóbbi kiadását (1972, 1975) többször is újranyomatták, aminek következtében szokatlanul nagy példányszámot — 135 000 — ért el. A *Manual de materialism dialectic* 80 000 példányban jelent meg, a pártoktatás öt kézikönyve 1972-ben 500 000-et ért el, az 1974-beli tíz kézikönyv viszont meghaladta az 1 millió példányt, a három alapvető kislexikon (közgazdasági, bölcséleti és politikai) példányszáma pedig elérte a 250 000-et. A tanügy és általában az ifjúság politikai nevelése tekintetében különös jelentőségű Nicolae Ceaușescu elvtárs műveinek megjelenése 12 kötetben román, magyar és német nyelven. Az összpéldányszám meghaladta az 1 milliót. Ugyancsak megjelentek pártunk főtítkárának 1965-től mondott beszédei és jelentései románul, magyarul, németül és szerb-horvát nyelven, összesen 13 millió példányban.

Pozitívan kell értékelni a tanárok egyéb irányú erőfeszítéseit is: a tantervek és a tárgyaló témák korszerűsítését a világ legújabb vívmányai szellemében; a mi országunk és a szocialista államok eredményeinek, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom tapasztalatainak, pártunk és szocialista államunk külföldi tevékenységének, valamint a világ forradalmi átalakulásának kérdéseit; a régi oktatási eljárások elhagyását és hatékonyabb megoldásokkal való felcserélését.

A nevelés elemzésében azonban az a döntő kérdés, hogy a főiskolai társadalomtudományi képzés a párt és az ország előtt álló feladatok szintjére emelkedett-e, s megfelel az új igényeknek. Ha tudományról beszélünk, nem korlátozódhatunk csupán a természettudományokra; a társadalomtudományok is hozzátartoznak, ha pedig a tudományos forradalomról szólnak, ugyancsak nem rekedhetünk meg a természet- és műszaki tudományoknál, helyük van, törvényszerűen helyet kell hogy kapjanak benne a társadalom-, embertudományok is, főleg azért, mert ez utóbbiak egyfelől a társadalom fejlődésének új törvényszerűségeit fedik föl, másfelől és ugyanakkor mind jobban, mind közvetlenebbül, hatékonyabban részt vesznek a termelési folyamatokban. A társadalomtudományokban végbemenő forradalom épp a termelésbe való bekapcsolódásuk nyomán valósul meg. A tudomány lényege nem csupán az emberismeret elmélyítése, hanem ennek az ismeretnek az alkalmazása a jólét fokozása végett. Az új szocialista társadalom fölépítése nem könnyű. Egy egész társadalom átalakítása rendkívül nehéz, s ezen belül az ember megváltoztatása egyike a legnehezebb és legbonyolultabb feladatoknak, sok tekintetben nehezebb és bonyolultabb, mint maga a gazdasági, tudományos-műszaki fejlesztés. Nos, a társadalomtudományi tanszékek épp e fontos területen fejtik ki tevékenységüket, a párt vonala szellemében, a pártvezetőség közvetlen irányításával.

Ezek alapján úgy vélem, hogy az egész ideológiai arcvonalnak (beleértve a társadalomtudományi tanszékeket is) a tudományos-műszaki forradalom ötéves tervében igen fontos feladata, hogy minél több ember előtt tudatosítsa: elkerülhetetlenül szükséges — hatékonyságuk fokozása végett — a termelőerők felújítása s ugyanakkor a tudományos-műszaki forradalom végrehajtása Romániában. Lé-

nyegében véve tehát a tudományos-műszaki forradalom és a szocialista építés szerves összefonódásáról van szó.

„A haza gazdasági-társadalmi felvirágoztatásának programját — mutatott rá pártunk főtitkára említett beszédében — csak akkor tudjuk sikeresen megvalósítani, ha a gazdasági fejlesztést szorosan összekapcsoljuk az új forradalmi tudat fejlesztésével.

Mindez megköveteli, hogy a nevelőmunkát erős forradalmi szellem hassa át — az a szellem, amely kommunista pártunk egész tevékenységét jellemezte és jellemzi ma is.“

A termelés minőségének és hatékonyságának növelése tehát nem csupán műszaki és gazdasági feladat, hanem társadalmi, ideológiai is, amelyet a szocialista társadalom tökéletesítése folyamatában, a művelődési és szellemi életben meg kell oldani, s ez elsősorban a társadalomtudományok dolga. Íme, miért kell mindannyian elgondolkoznunk a társadalomtudományokkal foglalkozó tanerők tevékenységének javításán.

Úgy vélem, az a következetesség, amellyel pártunk az oktatás felé fordul, indokolt, és arra a meggyőződésre épül, hogy a jelenkorban egy ország akkor foglalhat el méltó helyet a világban, ha a legjobb tudományos, tanügyi és művelődési hálózattal rendelkezik. Valamely nép szellemi képessége ma igen fontos tényező, és súlya állandóan nő.

Itt az ideje, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a társadalomtudományi előadások tartalmára és minőségére: végleg el kell tűnnie a felületességnek, növelni kell elméleti színvonalukat. Szükséges javítani érthetőségükön, időszerűségükön, fokoznunk kell a kombattivitást és az eredetiséget.

Teljesen és végleg fel kell hagynunk az elavult előadási módszerekkel, például az ún. végtelen előadások szimpla fölolvásával, amikor is a diák egész éven át figyelt, illetve hallgatott, és csupán év végén jutott a vizsgán néhány percre szóhoz, ami elkerülhetetlenül a hallgatók passzivitásához vezetett. Föl kell hagyni az előadások túlnyomóan informatív jellegével, a leadott anyag memorizálásának igényével. Ezeket a nyilván elavult módszereket újjakkal szükséges helyettesíteni, amelyek elősegítsék az önálló és ésszerű gondolkodást avégett, hogy az elsajátított ismeretek meggyőződéssé és a diákok viselkedését megszabó etikai elvekké váljanak.

A szemináriumoknak bizonyos vonatkozásban két célt kell szolgálniuk: egyfelől a diák érzékelje az előadott tudományanyag kapcsolatát más ágakkal, másfelől pedig tudatosodjék előtte a szóban forgó tudományág társadalmi szükségessége. Sokkal inkább kell megtanulnia kritikusan gondolkodni, semmint nagy tömegű tudást felhalmozni, amelyet az évek során úgysis elfelejt. Ugyanakkor föl kell ébreszteni a diákokban a kutatókedvet, s az ehhez szükséges készségeket már az egyetem padjaiban ki kell fejlesztenünk bennük.

A társadalomtudományi oktatás szerkezetének javítását célzó minden igyekvés indokolt. Az élet halad, állandó a változás, s nem vesztegelhetünk az elavult, merev nézeteknél és formáknál. Minden attól függ, miként hajtjuk végre az átcsoportosítást, javítást.

A történelem beiktatása a felsőfokú oktatásba kétségtelenül helyes intézkedés. Sok függ azonban attól, miként kerül majd erre sor, s ki tanítja a történelmet. Csöppet sem kívánatos például megismételni mindazt, amit a középiskolában már tanítottak.

Úgy vélem, ebben a tekintetben a népi bölcsesség szerint kell eljárunk: „Mielőtt repülni tanulnál, előbb tanulj meg járni.“ Ezt a járást pedig a középiskolában illik megtanulni, hogy majd röpdülni tudjunk a főiskolán.

Valter Roman